

MAWIAĆ (167) *vb impf*

mawiać (166), **mowiać** (1); mawiać : mowiać *PaprUp* (6:1).

W inf ma- (7), mǎ- (4); ma- *KwiatKsiąż, BibRadz, CzechRozm, MWilkHist, CzechEp, ReszPrz*; mǎ- *RejPos* (2), *KochAp*; ma- : mǎ- *GórnDworz* (1:1). ◇ *W pozostałych formach* mǎ- (129), ma- (5); ma- *NiemObr*; mǎ- : ma- *Leop* (13:1), *CzechRozm* (24:1), *CzechEp* (13:1), *SkarŻyw* (4:1). ◇ *Drugie a jasne.*

inf mawiać (12). ◇ *praes 3 sg* mǎwiǎ (9). ◇ *1 pl* mǎwiǎmy (3). ◇ *3 pl* mǎwiają (10). ◇ *praet 1 sg m* mǎwiǎłem, -em, -m mǎwiǎł (10). ◇ *2 sg m* mǎwiǎłeś, -ś mǎwiǎł (3). ◇ *3 sg m* mǎwiǎł (82). *f* mǎwiǎła (1). ◇ *1 pl m pers* -smy mǎwiali (2). ◇ *2 pl m pers* mǎwialiście (1). ◇ *3 pl m pers* mǎwiali (23). *subst* mǎwiǎły (2). ◇ *fut 3 sg m* będzie mawiał (1). ◇ *3 pl m pers* będą mawiać (1). ◇ *imp 3 sg* mǎwiǎj (2). ◇ *con 2 sg m* by mǎwiǎł (1). ◇ *1 pl m pers* bychmy mǎwiali (1). ◇ *3 pl m pers* by mǎwiali (2). ◇ *impers praet* mǎwiǎno (1).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI i XVIII w.

Iter. od „mowić”: *wypowiadać się słowami, odzywać się; często mówić, powtarzać; dicere Vulg, PolAnt, Modrz; loqui Vulg, Modrz; crebris sermonibus a. crebro usurpare, creberrime commemorare, dicere solere, dictitare Cn* (167) :

a. *Przekazywać myśli, sądy i uczucia komunikować coś, informować, opowiadać, podawać do wiadomości* (86) : *LibLeg* 7/105; *MWilkHist* 12v; [*Chrystus*] nie tylko vkázował fię y mawiał/ ále iż y iadał y pijał prawdziwie *CzechEp* 185.

mawiać co [w tym : co, to (17)] (26): Ale ci ktorzy ízukáli mi złego prozności mawiaáli *Leop Ps* 37/13; *OrzList* iv; *BibRadz* I 356a *marg*; *RejZwierc* 267; *CzechRozm* 107; nie rádźi co inźzego mawiaią/ iedno to/ co mu [*panu*] rozumieią być wdźięcznego. *ModrzBaz* 130, 42v; *CzechEp* 260; áni tego chcę przypominąć co [...] mawiał [...] Philip Padniowłki *GórnRozm* E2; *LatHar* 157. *Cf Z przytoczeniem*, »falsz mawiać«, »nieprawdę, nieprawe rzeczy mawiać«, »prawdę mawiać«.

mawiać do kogo (2): *MycPrz* I B3; do ktorych y o ktorych to krolách Bog mawiał/ co fie ku temu włałnie ściągáło *CzechRozm* 177v.

mawiać komu [zawsze z przytoczeniem] (5): Mawiał też to rad Arístoteles przyiacielom íwym, o przyiaciele żadny zwas nie ieft mi przyiacielem, bołcie mie niczego nienauczyli. *BielŻyw* 89; *BielKron* 149v; *MycPrz* II Av; *SkarŻyw* 334; *MWilkHist* Ev.

mawiać przeciw(ko) komu, przeciw czemu (3): *Leop Ps* 49/20; Oznáymuie słowá niepoboźnych/ ktore zwykli mǎwiać przeciw tym ktorzy im przyśły łąd Páńłki opowiedáią. *BibRadz* I 356a *marg*; Náđ to oni włyfcy święci ludzie poki tu ná źiemi przebywáli/ nigdy nieprzyimowáli od ludzi chwały iákiey/ áni pokłonu/ y owśzem írodze przeciw temu y przeciw bǎłwánom wólzelákim mawiaáli. *WujJudConf* 48.

mawiać przez kogo (1): Y to co o nim Bog przez Proroki mawiał/ y co fie skutecznie w nim pokazáło poznáłz, *CzechRozm* 107.

mawiać przed kim (2): Abychmy niemawiaáli vpornie á wśłetecznie przed Bogiem *Leop Eccle* 5 *arg*, *Ps* 118/46.

mawiać z kim (1): Abych ná líft W. M. doftátecznie odpifał/ rácz to W. M. wiedźieć/ to com też z W. M. mawiał *OrzList* iv.

mawiać o kim, o czym (10): *OrzQuin* Mv; kryftus częłto y połfńancy iego ták mawiałi o rzeczach przyfzłych iákoby się iufz dźiały *GrzegŚm* 59; *MycPrz* I B2v; *CzechRozm* 107, 177v, 193; A ták co przed dawnemi czáfy *Ariftoteles* on mądry *Philofoph* o ślácheckiem łtanie mawiał [*de nobilibus dictum est*]/ to też zá náłzego wieku włáfnie może być mowiono. *ModrzBaz* 42v; *SkarŻyw* 119; Po ktorego odiećiu dopiero też przyść miał y okázác fię ten idący Antychriřt o ktorym Apořtołowie mawiałi *CzechEp* 353; *GórnRozm* E2.

mawiać w czym [= o czym] (1): I mawiałem w řwiádecłwách thwoich przed krolmi [*Et loquebar de testimoniis tuis in conspectu regnos*]: á niebyłem zefromocony. *Leop Ps* 118/46.

Z przytoczeniem [w tym z zapowiednikami: to (8), tak (5), one a. te słowa (3), jako (2)] (35): przeto [*Sokrates*] częłto mawiał to iedno vmiem iż nie [!] nieumiem *BielŻyw* 45, 87; *LibMal* 1544/88v; *Leop Iob* 29/18; *OrzList* iv; *OrzRozm* S3; *BielKron* 117, 145v, 147v; *KwiatKsiąż* A, F4; Iesli mię w Kápie wczorá ná Rynku widźiano/ To Wloch iákis przyiechał/ zárázem mawiano. *Prot* B2; *HistLan* B3v; *BudBib Zach* 11/5; *WierKróc* A4v; *CzechRozm* 140v; *ModrzBaz* 28v; *SkarŻyw* 335; *ReszPrz* 99; pamietal nallowa Demofłtenefowe ktori tak mowial. Qui non affueuerunt ad nutum cuiquam parere, molefte ferunt řuperbiřsimi hominis imperium. *PaprUp* A4, H4, H4v, I, K2v; *GostGospSieb* +3; KAnclérz ieden Koronny/ częłtokroć zwykł to był mawiać: Z káżdym fie zgodzę/ iedno z łákómym nic/ bo ón chce/ á ia téż chce. *KochAp* 6; *PowodPr* 77; *SkarKazSej* 687a; *KlonWor ded* **2v. Cf *mawiać komu*.

Ze zdaniem dopełnieniowym [w tym z zapowiednikiem: to (1); iż (6), że (2), bezspójnikowo (1)] (9): *LibLeg* 9/49v; *BielKron* 209; *KwiatKsiąż* G3; Iełzcie k tęmu niktory do drugich mawiałi/ Niż Rycerřkiego řyná/ parę přow woleli. *MycPrz* I B3; *Gaius Lucilius* [...] mawiał/ że niechćiał áby iego pińania y nieukowie y náder vczeni ludzie czytáli/ á to dla tego/ że pri nieukowie niebęda nic rozumieć/ á vczeni záś więcey niż ia řam. *ModrzBaz* 1v; *SkarŻyw* 119, 373; *MWilcHist* Hv; *LatHar* 157.

Z połączeniem przytoczenia ze zdaniem dopełnieniowym [iż, że] (2): Y wiele tho kroć potym Alexánder mawiał: Iż bych nie był Alexándrem niczymbych nie rádfzy był iáko Diogeneřem. *RejZwierc* 38; *MycPrz* II A2v.

W charakterystycznych połączeniach [przykłady zebrane ze wszystkich grup]: mawiać często(kroć) (13), *jawnie* (2), *niekiedy* (4), *nieraz*, *oczywiřcie*, *po polsku*, *pospolicie* (6), *prawdziwie*, *prześpiecznie*, *rozmaicie*, *rozmaitymi sposoby* (2), *sprawnie*, *srodze*, *surowie*, *swobodnie*, *upornie*, *ustawicznie*, *wielą (wielem) sposobow* (3), *wielekroć* (4), *wszetczenie*, *zawždy*; *(nie)rad mawiał* (7); *zwykł mawiać* (7).

Zwroty: »fáłsz mawiać« = kłamać (1): Dźiewiąte, Fálřzu nie mawiaj. *ArtKanc* M3.

»obcymi językami mawiać« (1): iż oni ktorzy vwierzyli w Iezufá Chriřtuřá [...] prorokowáli/ y rozmaitymi obcymi języki mawiałi. *CzechRozm* 182v.

»nieprawdę, nieprawe rzeczy mawiać« = kłamać; loqui iniqua, proferre mendacia *Vulg* (1:1): Wyzwala duřfe řwiádek wierny: ále człowiek odmięny ábo oboiętny/ nieprawdę mawia. *Leop Prov* 14/25, *Ps* 100/7.

»prawdę mawiać« (1): Ale wy/ co dziś w sobie oycowkiego macie? O krom tego że czałem o leż fię gniewacie. Onym ci to przytłało/ ifz prawdę mawiali *KochSat* B2v.

»miedzy sobą mawiać« (3): *LibLeg* 9/49v; *RejZwierc* 267; tedy fie temu wzyficy dziwowáli y to połpolicie miedzy łobą mawiali: Izali też y Saul miedzy Proroki? *CzechRozm* 140v.

Szereg: »mawiać i pisać« (1): A iáko zwykł máwiać y piśác on S. náfz Kárdynał HOSIVS [...]: Nie ma prawdy/ kto fię nie trzyma iedności. *ReszPrz* 99.

α. *Występować publicznie jako mówca, wygłaszać mowy* (3) : Zoftáwił nam to iáwnie/ Arpin [= *Cycero*] co mawiał ípráwnie *RybGęśli* C3v.

Zwroty: »w prawie mawiać« (1): Ato ma bycz rozvmiano okrom tych ktorzyby od prziiaczielia prziiaczielkie rzeczy abo flugą będącz od pana íwego prziiacziel za krewnośczią abo za zachowaniem prziiaczielskiem íprávoval a połpolicie w prawie [...] niemawial *ComCrac* 19.

»rzecz mawiać« (1): Cicero dotąd fie wczýł á przy náuczycyelu íwym trwał/ áz fie theż obrocił do rzeczy połpolitey/ y bez żadney pomocy rzecz mawyał *GliczKsiąż* O2.

β. *Wypowiadać cudze słowa, teksty; tu: modlitwy [co]* (12) : Czałem nam y íwieczky gáfył Gdys my godziny mawiali *RejKup* cc4v; *KrowObr* 156v [2 r.]; Dla tego też y troie Anyelłkie pozdrowienie/ [...] po Kredzie y Paćierzu niektorzy mawiaią *LatHar* 508.

Zwroty: »pacierze (a. paciorki), modlitwy mawiać« [szyk zmienny] (6:1): *RejKup* g5, k8; *RejWiz* 132; chadzał ítárułzek miły/ do oney Bożey męki zgárbiony/ [...] paćierze kościáne wielkie v páfá/ ná ktorych pod liczbą paćierze mawiał po polłku/ bo po łácinie słowá iednego nierozumiał. *OrzRozm* M4, M4; *LatHar* 507; WDowo ítara paćiorki vftáwicznie mawiaiy/ Chwałę Bogu íwoiemu modlitwę oddaway. *ZbylPrzyg* B2v.

»na pamięć mawiać« (1): Gdyby íam X. K. z pilnośczią Píalm ten przeczytał (choćiáż ták mniemam/ częfto iy ná pámięć mawia [...]) [...]: nigdv by ták tufzę/ tego nie twierdził *CzechEp* 166.

W przen (1) : Pánowie/ czáfu Catullufá Poety/ drzwi niemáiącz ięzykow mawiały/ y fluchywały niemáiącz vřzu *GórnDworz* O5.

b. *Zwracać się słowami do kogoś* (26) : przeto izem wolał/ á nie odpowiedzieliście: máwiałem/ á niefluchałiście *Leop Is* 65/12.

mawiać co [to] (2): y będzie do nich mawiał to wřfytko co mu rofkażę *Leop Deut* 18/18; *OrzRozm* I2.

mawiać do kogo (7): Moizelz y Aaron [...] Wzywáli Páná/ á on ich wysłuchał: wśłupie obłocnym mawiał do nich. *Leop Ps* 98/7, *Deut* 18/18, *Ier* 22/21, *Act* 7/38; *BudBib Ier* 25/3; *CzechRozm* 8v; *SkarŻyw* 117. Cf »sam dosiebie mawiać«.

mawiać komu (10): *MurzNT* 168v *marg*; *Leop 2.Par* 36/12; *OrzRozm* I2; Y mawiali im/ przecż czynicie rzeczy takowe/ ktore ia słyżę o was *BudBib 1.Reg* 2/23; *BudNT Mar* 6/19[18]; *CzechEp* 267, 268; *NiemObr* 70; ROzmáicie y wielą ípořobow mawiał przed tym Bog oycom przez Proroki *WujNT Hebr* 1/1; *SkarKazSej* 693b.

mawiać przez kogo (8): Wielekroć y wielą ípořobow mawiał niekiedy bog oycom przez Proroki *CzechEp* 267, 266, 268 [3 r.], 269; *NiemObr* 70; *WujNT Hebr* 1/1.

mawiać w kim [= *do kogo*] (1): Tedy rzekł do mnie Angioł Páńłki ktory mawiał we mnie. *Leop Zach* 1/9.

Z przytoczeniem [w tym z zapowiednikiem: tak (1)] (7): *MurzNT* 168v *marg*; *OrzRozm* A4; gdy fię rułzyć miáła łkrzyniá/ tedy mawiał Moizełz: powłtań Iehowo á rosłypą fię nieprzyiáciele twoi *BudBib Num* 10/35, *Num* 10/36, 1.*Reg* 2/23; *SkarŻyw* 117; Mawiáliście zá náłzey pámięci krolom łwoim/ y ná łeymách y koronácyách: Pod nogi tve máiętności y zdrowia náłze kłáđziem *SkarKazSej* 693b.

Z połączeniem przytoczenia ze zdaniem dopełnieniowym [w tym z zapowiednikiem: to (1)] (2): *OrzRozm* I2; Bo mawiał Iohan Herodowi/ iż niegodzi fię tobie mieć żony brátá twego. *BudNT Mar* 6/19[18].

Zwrot: »sam do siebie mawiać« (1): [*Perykles*] thák łam do łiebie mawiał: Nie łękay łye tych wiátrow gromátłkich/ o Perykle *OrzRozm* A4.

»mawiać z ust páńskich« = *prorokować* (1): áni fię włtydzył oblicza Ieremiałzá Proroká/ ktory mu mawiał z włth Páńłkich [*loquentis ad se ex ore Domini*] *Leop* 2.*Par* 36/12.

c. *Porozumiewać się słownie, omawiać coś, rozmawiać* (39) : Y to czálem nie wádzi/ nie kryć fię z miłostí/ [...] á zá tym wnet wolno łiáđác półpołu/ mawiáć/ żárthowáć/ krom żadnego podeżrzenia *GórnDworz* Cc4v.

mawiać co (1): Część Thrzecya Spraw Páńskich/ w kthorych fię zámykáią półłępkí y zywoły łwiętych niektorych/ y rozmowy ony/ ktore Pan náłz ku náuce náłzey z nimi mawiáć y łpráwowáć raczył. *RejPos* 269.

mawiać o co (1): [*Zborowscy z Rytwian*] owłzitke krziwde rzetzi półpolitei mawiali przelłpietnie zkazdem Panem *PaprUp* E3v.

mawiać z kim (36): *RejKup* 14v; Czytałem iuz Poety/ mawiał s Philozophy/ A przedłię ielzće v mnie rozum bárzo płochy. *RejWiz* 81v; *RejZwierz* 18v; *BibRadz* I 41a *marg*; *OrzRozm* G3 [2 r.]; y słłępowáł obłok/ s ktorego mowłł Pan Bog z Moizełzem oblicznie/ iáko człowiek mawia s przyiácielem *BielKron* 35; *Mącz* 4a; *RejAp* 10v, 166; *RejPos* 269; *RejZwierz* 125; *CzechRozm* 17v, 18, 32v, 41v, 43v (12); *PaprPan* V2; *CzechEp* 222, 261, 266, 279; *PaprUp* E3v; *WujNT* Xxxxxv. *Cf mawiać przez kogo z kim*.

mawiać przez kogo z kim (5): Pan záwždy przez Anyoły ábo przez iákie ine podobieńłtwo mawiáć raczył s łwiętemi łwoimi. *RejPos* 294; *CzechRozm* 52v, 54 [2 r.]; *CzechEp* 191.

mawiać o czym (2): *KwiatKsiąđ* C4v; *OrzQuin* Mv. *Cf W połączeniu szeregowym; Szereg*.

W połączeniu szeregowym (1): w któręgo [*Arystoteles*] Szkole kto nie bywał/ rádżę áby o rzeczách wielkich/ trudnych/ itez łkrytych/ áni mawiał/ áni píłł/ áni łye o nie gadał *OrzQuin* Mv.

Zwrot: »mawiać przez łłowo łwe [= *osobiłcie*]« (1): Ale ielłi go to nic niełży że teraz záwždy mawia z námi przez łłowo łwe/ á z przodkámí náłzymi miał tez y przez widzenie rozmowę: tedy go to zelżyć nie mogłó: iż ták ná on czás z Anioły fię rozmawiał łwoimi. *CzechRozm* 17v.

Szereg: »ani mawiać, ani łłycháć« (1): czemu będzie mogłó być zábieżano [...] gdy namniey o tákowych rzeczách nie będą áni máwiáć áni łłycháć. *KwiatKsiąđ* C4v.

d. *Używać wyrazu, zwrotu, formy językowej itd. (niekiedy nie ustnie, lecz na piśmie)* (16) : Lotrowyełłcy włłyłcy mniłły y kłyeżá/ welpółek y z bogyem łwym á báłwánem papyeżem. [...]

Ináčzeyći przed láty dworzánye mawyáli. *KromRozm I A4v*; *CzechRozm 128 [2 r.]*, 142; Do łágodnych y pochlebnych mow przyftąpił y ten obyczay [...]: śiebie y fwoie służby (bo ták mawiamy [*sic enim loquimur*]) káżdemu zálecác *ModrzBaz 60, 72, 99v*.

mawiać o kim (1): Niektorzi to czynią [*nachodzą na cudze rzeczy*] wilczem právem: (iáko názi mawiáią o tych co wydźieraniem iákoby wilcy żywi [*ut nostrates loquuntur de iis, quitanquam lupi vivunt rapacitate*]) drudzy/ [...] pod zasłoną nabożeńftwá/ ná wzor onych ktorzi w Niemcech/ tárgnęli fię ná kościelne máiętności. *ModrzBaz 142*.

Z przytoczeniem [w tym z zapowiednikami: tak (3), jako (2), co] (8): [*Popiel*] tylko tho miał w obyczaiu/ iż miáftho klątwy częfto mawiał/ boday mię thák myfzy ziądły. *BielKron 342*; *GórnDworz Q4v*; *BudBib I 219*; Co też v nas w poſpolitey powieści mawiáią/ co fie prętko wzniéci to nie długo swieći *CzechRozm 140, 5v*; Nie bądź mi ftriiem/ Rzymiáne mawiáli/ Kiedy fię komu karác niedawáli. *KochFr 19*; *PudłFr 42*; *Paprup E3*.

Formacje współrdzenne cf MOWIĆ.

Cf MAWIAJĄCY, MAWIANIE

MP